

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук, професора
Карпенко Наталії Володимирівни
на дисертаційну роботу
Маслюк Олени Володимирівни
**«Економічна стійкість як основа забезпечення
конкурентоспроможності підприємств машинобудування»**,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.04 - економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності).

Актуальність теми дисертаційної роботи.

Галузь машинобудування вважається однією з найбільш перспективних напрямів діяльності промисловості не лише в Україні, а й у всьому світі. Реалізація сприятливих передумов формування та збереження конкурентних позицій на ринку та виходу на світовий ринок машинобудування вимагає обґрунтованої системної оцінки та формування комплексу факторів підвищення конкурентоспроможності підприємств машинобудування, забезпечення процесу її досягнення шляхом ефективного управління та усуненням існуючих недоліків.

Стойкість сучасних вітчизняних підприємств машинобудування – важлива детермінанта їх високоефективного і динамічного розвитку та стабілізації соціально економічного положення держави в цілому. За таких передумов постає об'єктивна необхідність у формуванні та реалізації напрямів, підходів, методів та інструментарію управління економічною стійкістю підприємств, що функціонують в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

Результати чисельних наукових тематичних досліджень свідчать, що стан економічної стійкості підприємства є основою його конкурентоспроможності, а проблема забезпечення конкурентоспроможності підприємства на основі його економічної стійкості набуває особливої

нагальності та практичної значущості в умовах економічної турбулентності. Отже, тема дисертаційної роботи є актуальною.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Актуальність дисертації підтверджується її виконанням у відповідності з планами наукових досліджень Сумського національного аграрного університету. Зокрема окремі теоретичні та практичні розробки були виконані за такими науково - дослідними темами:

«Дослідження адаптації економічного механізму функціонування підприємств в умовах ринку» (№ ДР 0111U009536), де автором запропоновано науково-методичний підхід оцінки конкурентоспроможності підприємства на основі економічної стійкості, який полягає в використанні інтегральної моделі, що ґрунтується на його процесному, проектному та об'єктному потенціалах;

«Розвиток менеджменту організацій в умовах світогосподарської інтеграції та глобалізаційних викликів» (№ ДР 0114U002209), де автором визначено концептуальні засади управління економічною стійкістю машинобудівного підприємства, що ґрунтується на визначальності параметричної взаємозалежності використовуваних машинобудівним підприємством системних ресурсів при виборі традиційного ресурсу для підвищення його конкурентоспроможності;

«Механізм регулювання соціо-еколого-економічного розвитку підприємств у регіонально-галузевому вимірі» (№ ДР 0114U001562), де автором розроблено методичні кроки та вимоги щодо покращення ринкової позиції машинобудівного підприємства на основі його економічної стійкості, які передбачають застосування алгоритму процесу створення та розвитку стрес-тестування суб'єкта господарювання.

Відповідність напряму наукових досліджень дисертантки та використання його результатів при розробленні зазначених тем, безумовно, свідчить про актуальність, важливість та значущість завдань, які вирішено у дисертаційній роботі.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень дисертації.

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, авторефератом та публікаціями здобувача дозволило дійти висновку, що основні положення, висновки та рекомендації дослідження сформульовані автором самостійно і свідчать про особистий внесок у розвиток економічної науки.

У дисертаційній роботі чітко визначено мету, сформовано завдання дослідження, які її повністю розкривають. Дисертація має структурно-логічну будову, що відповідає заявленій меті та завданням.

Поставлені наукові задачі вирішувались за допомогою комплексного застосування загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема таких як: історико-логічний, структурний та системний підходи, методи аналізу та синтезу, дедукції та індукції, групування, порівняння та узагальнення економічних показників, метод аналогій, коефіцієнтний та індексний методи, балансовий метод, кореляційний аналіз. У дисертаційній роботі здійснено ґрунтовний аналіз наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених з питань економічної стійкості та конкурентоспроможності підприємств машинобудування. Базу дослідження складають законодавчі та нормативні акти, що регулюють підприємницьку діяльність вітчизняних суб'єктів господарювання, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної служби статистики України, аналітичні та статистичні звіти відомств, науково-дослідних центрів, первинна документація машинобудівних підприємств.

Ознайомлення зі змістом дисертації та автореферату дозволяє констатувати глибину розроблення автором досліджуваної проблематики та його суттєву новизну.

Про високий рівень обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій дисертаційної роботи свідчить їх апробація: опубліковано 10 статей, а також 4 тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Зміст та обсяг дисертації, ідентичність змісту автореферату.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 229 найменувань, 5 додатків.

Загальний обсяг дисертації 230 сторінок друкованого тексту, в тому числі основного тексту – 172 сторінки, 32 таблиці, 26 рисунків, список використаних джерел на 24 сторінках, додатки на 11 сторінках.

У першому розділі «Проблеми забезпечення конкурентоспроможності машинобудівних підприємств на основі економічної стійкості» (с. 12-66) виконано аналіз стану машинобудування в Україні, розглянуто проблеми розвитку галузі та забезпечення конкурентоспроможності машинобудівних підприємств на основі економічної стійкості, розроблені концептуальні положення активізації діяльності.

Зокрема, автором виконано аналіз (с. 41-46) існуючих поглядів на сутність і зміст поняття «економічна стійкість підприємства», на основі якого запропоновано авторське визначення. Досліджено специфіку забезпечення конкурентоспроможності машинобудівного підприємства на основі його економічної стійкості за принципами системного підходу, який надає цілісну картину дослідження об'єкта конкурентоспроможності, оцінки факторів впливу на нього та розробки концепції для забезпечення конкурентоспроможності підприємства (с. 48-66).

У другому розділі «Науково-методичні засади забезпечення конкурентоспроможності машинобудівних підприємств на основі їх економічної стійкості» (с. 69-138) автором систематизовано сучасні економічні підходи до оцінки економічної стійкості підприємства, що дозволило сформулювати завдання, вирішення яких дало змогу запропонувати ефективну методику оцінки економічної стійкості машинобудівного підприємства в умовах конкуренції. В процесі вирішення цих завдань окреслено роль кожної складової економічної стійкості в формуванні загального системного ресурсу підприємства. Встановлено, що фінансова складова є основою і базою для кадрової, виробничої та маркетингової

складової економічної стійкості. Виходячи з цього, запропонована інтегральна модель конкурентоспроможності підприємства на основі його процесного, проектного та об'єктного потенціалів (с.95).

Авторкою запропоновано методику визначення критерію оцінки потенційної конкурентоспроможності машинобудівного підприємства на основі його економічної стійкості (с. 124-138). Такий критерій розпізнає рівень відповідності діяльності машинобудівного підприємства зовнішньому середовищу, а також відхилень від оптимального вектору його розвитку, що визначається ефективністю використання наявного потенціалу.

У третьому розділі «Формування системи управління економічною стійкістю та конкурентоспроможністю машинобудівних підприємств регіону» (с. 142-188) досліджено практичні засади та обґрунтовано рекомендації щодо побудови стратегічної карти розвитку машинобудівного підприємства. Усі авторські пропозиції апробовано та впроваджено у діяльність машинобудівних підприємств Сумської області.

У висновках автором сформульовано основні результати дисертаційної роботи.

У додатках представлено вихідні дані для розрахунку показника макроекономічного впливу на діяльність машинобудівного підприємства; фінансові показники оцінки економічної стійкості машинобудівних підприємств в умовах конкуренції на основі яких відібрано показники для характеристики фінансового блоку економічної стійкості підприємства з використанням загальноприйнятих методик; показники фінансової звітності машинобудівних підприємств Сумської області: ВАТ «Науково-дослідний і проектно-конструкторський інститут атомного та енергетичного насособудування», ПАТ «Сумський завод насосного та енергетичного машинобудування «Насосенергомаш», ПАТ «Науково-виробниче акціонерне товариство ВНДІ Компресормаш», ПАТ «Лебединський машинобудівний дослідно-експериментальний завод «ТЕМП», ПАТ Роменський завод «Тракторозапчастина», ПАТ «Лебединський завод поршневих кілець»;

здійснено розрахунки коефіцієнтів, що характеризують об'єктний, проектний, процесний потенціали для аналізованих підприємств.

Зміст автореферату дисертації ідентичний її основним положенням, не містить інформації, яка не розкрита в роботі.

Основні наукові положення дисертації, їх новизна.

У дисертаційній роботі сформульовано сукупність теоретико-методичних положень, висновків і рекомендацій, які характеризуються науковою новизною, що свідчить про особистий внесок автора щодо формування конкурентоспроможності машинобудівного підприємства на основі його економічної стійкості.

Основні наукові результати полягають у такому:

1. Запропоновано науково-методичний підхід до побудови стратегічної карти розвитку машинобудівних підприємств в умовах економічної турбулентності. Новизною підходу є врахування чинників зовнішнього і внутрішнього середовищ, тобто умови економічної турбулентності, з одного боку, та показники конкурентоспроможності підприємства (на основі його економічної стійкості), з іншого (дисертація с. 175- 188, автореферат с. 10, 13-14).

2. Удосконалено науково-методичний підхід до оцінки конкурентоспроможності підприємства на основі економічної стійкості. Новизною підходу є використання інтегральної моделі, яка відображає вплив фінансової складової економічної стійкості на потенціал підприємства, який визначає його конкурентну позицію на ринку і у відповідності з дослідженням може бути розподілений на три основні складові: проектний, процесний, об'єктний (дисертація с. 94-95, автореферат с. 8).

3. Значний науковий та практичний інтерес викликає запропонований автором методичний інструментарій оцінки впливу фінансової складової економічної стійкості машинобудівного підприємства на показник його конкурентоспроможності, яка враховують фінансову складову як результат макроекономічних умов в підсистемі середовищного ресурсу підприємства і

як причину формування його основних підсистем: об'єктного ресурсу, процесного ресурсу та проектного ресурсу (дисертація с. 92-94, автореферат с. 7).

4. Удосконалено методичні підходи до формування критерію оцінки потенційної конкурентоспроможності машинобудівного підприємства на основі його економічної стійкості. Такий критерій дозволяє розпізнати рівень відповідності діяльності машинобудівного підприємства зовнішньому середовищу, а також відхилень від оптимального вектору його розвитку, що визначається ефективністю використання наявного потенціалу (дисертація с.134, автореферат с. 9).

5. Заслугує на увагу ґрунтовне дослідження концептуальних засад управління економічною стійкістю машинобудівного підприємства, що ґрунтуються на визначальності параметричної взаємозалежності використовуваних машинобудівним підприємством системних ресурсів при виборі традиційного ресурсу для підвищення його конкурентоспроможності. Використання даних засад дозволить врахувати позицію підприємства в макросередовищі за показником економічна стійкість порівняно з конкурентами та визначити заходи, пов'язані з підвищенням її рівня (дисертація с. 70-72, 75, 85-87 , автореферат с. 7).

6. Розвинуто методичні підходи до покращення ринкової позиції машинобудівного підприємства на основі його економічної стійкості, які передбачають застосування алгоритму процесу створення та розвитку стрес-тестування суб'єкта господарювання. Дана методика ґрунтується на матриці розгортання потенціалу підприємства, що виступає інструментом координації основних його елементів через коригування фінансової складової інтегрального показника конкурентоспроможності компанії. Така оцінка буде представляти високий інтерес для машинобудівного підприємства, оскільки виявить зв'язок стрес-тестування та конкурентоспроможності підприємства (дисертація с. 148-151, автореферат с. 10-11). У дисертації реалізовано етапи стрес-тестування для

машинобудівних підприємств Сумської області, що надалі дало змогу розробити стратегічні напрямки подальшого ведення бізнесу керівництвом машинобудівного підприємства (дисертація 151-162).

7. Систематизація поглядів науковців на ступінь та зміст категорії «економічна стійкість підприємства», а також узагальнення підходів до її класифікації дозволило дати авторський підхід до визначення поняття «економічна стійкість підприємства», яка розглядається як системоформуючі відносини, які відображають збалансований стан економічних ресурсів, що забезпечують стабільне функціонування підприємства і здатності до розширеного відтворення в тривалій перспективі з урахуванням факторів ризику (дисертація с. 42-46, автореферат с. 6).

Основні результати відзначаються достатнім рівнем обґрунтованості та достовірності, оскільки отримані на основі використання різноманітних методів наукового дослідження, обробки значного масиву статистичних даних, опрацювання значної кількості літературних джерел.

Повнота викладення наукових положень в опублікованих працях і авторефераті.

Основні результати досліджень за темою дисертації опубліковані в 14 наукових працях (з яких 2 написані у співавторстві) загальним обсягом опублікованого матеріалу 3,85 друк. арк. (автору належить 3,65 друк. арк.), у тому числі: 7 статей у наукових фахових виданнях України (з яких 1 – у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз), 1 стаття у закордонному науковому періодичному виданні, 2 статті в інших виданнях України, а також 4 тези доповідей на науково-практичних конференціях.

Вивчення матеріалів дослідження та автореферату свідчить про відповідність змісту автореферату основним положенням дисертаційної роботи. В авторефераті в повній мірі розкрито основні наукові результати, які отримано в процесі дослідження, ступінь новизни розробок, висновки та рекомендації роботи. Автореферат ґрунтовно розкриває зміст дисертації, в ньому відсутні надмірні подробиці та інформація, якої немає в дисертації.

Значення результатів для науки і практики, можливі шляхи використання результатів дослідження.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що розроблені та запропоновані автором науково-теоретичні узагальнення, концептуальні положення, методичні та практичні рекомендації щодо розвитку та формування конкурентоспроможності вітчизняних машинобудівних підприємств на основі їхньої економічної стійкості доведені до рівня практичних розробок і дають можливість підприємствам машинобудівного комплексу використовувати результати роботи при здійсненні своєї господарської діяльності.

Сформульовані в роботі науково-теоретичні узагальнення, концептуальні положення, методичні та практичні рекомендації щодо розвитку та формування конкурентоспроможності вітчизняних машинобудівних підприємств на основі їхньої економічної стійкості позитивно оцінені й впроваджені в діяльність: АТ «Сумський завод «Насосенергомаш», м. Суми (довідка № 35-05/07430 від 06.12.2016 р.); ПАТ «Роменський завод «Тракторозапчастина» (довідка № 921/01 від 20.02.2016 р.); а також, при розробленні та викладанні курсів «Економіка підприємств», «Стратегічне управління підприємством», «Економічна діагностика», «Конкурентоспроможність підприємства», «Інноваційний розвиток підприємства» в Сумському національному аграрному університеті (довідка №457/1 від 12.02.2016 р.).

8. Дискусійні положення та недоліки дисертаційного дослідження.

Відзначаючи в цілому позитивне враження від дисертаційного дослідження, високий науковий рівень його виконання й вагоме практичне значення одержаних автором результатів, слід відмітити окремі зауваження та дискусійні положення, зокрема:

1. Робота містить статистичну інформацію (с. 14, 16, 17-22, 25-27) до 2015 р., яку бажано було б оновити.

2. У п.1.2 «Наукові засади формування економічної стійкості підприємства як фактора його конкурентоспроможності» авторкою систематизовано види стійкості підприємства (рис. 1.5, с. 38) в економічному аспекті, що значно звузило рамки наукового пошуку і не дозволило всебічно дослідити це питання, залишивши поза увагою інші види стійкості, наприклад, за характером реакції на впливи (статична, динамічна), за об'єктом аналізу (організаційна, виробнича) тощо.

3. У п.2.1 «Особливості управління економічною стійкістю машинобудівного підприємства» представлено побудовану авторкою схему механізму управління економічною стійкістю окремого об'єкта (рис. 2.1., с. 71) на якій не зазначене місце чи роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства, що було б логічним, враховуючи тему дослідження. Це зауваження стосується і схеми на рис. 2.2 (с. 74) «Економічна стійкість підприємства в макросередовищі».

4. У п. 2.3. «Критерій оцінки потенційної конкурентоспроможності машинобудівного підприємства на основі його економічної стійкості» (с. 124-138) представлено удосконалені методичні підходи до формування критерію оцінки потенційної конкурентоспроможності машинобудівного підприємства на основі його економічної стійкості, але, на наш погляд, не чітко визначене авторське розуміння поняття «потенційної конкурентоспроможності».

5. Робота не містить літературних джерел (с. 196- 219) за останні два роки і таким чином не враховує останні положення у розвитку наукової думки, наприклад, щодо впливу глобалізаційних процесів на трансформації у промисловій сфері.

6. Робота містить окремі недоліки з оформлення, так, формули 3.1 і 3.2 (с.167) мають бути подані у формалізованому вигляді, інформація на рис. 3.4. (с. 169) подана більшим шрифтом і т.п.

Проте відзначені дискусійні положення і недоліки не мають принципового характеру та не знижують теоретичний і практичний рівень дисертації.

Загальна оцінка дисертаційної роботи та її відповідність нормативним вимогам МОН України.

Дисертаційна робота Маслюк О.В. на тему «Економічна стійкість підприємства як основа забезпечення конкурентоспроможності підприємств машинобудування», подана на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, виконана на високому науковому рівні і являє собою завершене самостійно виконане наукове дослідження, в якому подано авторське розв'язання актуального науково-практичного завдання, що полягає в розробленні та науковому обґрунтуванні теоретичних та науково-методичних засад формування економічної стійкості як основи конкурентоспроможності.

Тема дисертаційної роботи є актуальною, її зміст відповідає паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Наукові положення, висновки та рекомендації характеризуються новизною, теоретичною та практичною значущістю, достатнім рівнем обґрунтованості та достовірності. Зміст дисертаційної роботи цілком розкриває її мету, яка є досягнутою, поставлені задачі вирішені у повному обсязі, всі положення наукової новизни мають властиві їм відмінності та повністю опубліковані. Зміст автореферату відображає основні положення дисертаційної роботи.

Оцінюючи отримані в дисертаційній роботі науково обґрунтовані результати, їх експериментальну перевірку та впровадження, вважаю, що дисертація за своїм змістом, оформленням, теоретичним обґрунтуванням, рівнем наукової новизни, обсягом проведених досліджень і прикладною значущістю розробок відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів» № 567 від 24.07.2013 р., що пред'являються

до кандидатських дисертацій, а її автор – Маслюк Олена Володимирівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

завідувач кафедри маркетингу

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет

економіки і торгівлі»,

доктор економічних наук, професор

Н.В. Карпенко

